

nások kegyes leereszkedését, a kiadók üzérkedését, szóval egész irodalmunk akkori küzdelmét a létért. Még teljesebb lett volna a kép, ha a kiadók nemesak a költőtől eredő, hanem a hozzáintézett leveleket is (amennyire megvannak) közölték volna, mert az ilyen levelezés-félével úgy van az ember, mint mikor hallunk valakit telefonálni, de a válasz nem jut fülünkhöz.

A szöveg gondozói mind az elő-, mind a utósóban a nagyközönség ítéletére bízzák munkájukat. Bizonyára a kiadóvállalat kikötése volt mind a két fél igényeinek kielégítése. Hogy mennyire sikerült ez a tudomány szempontjából, talán lesz, ha lesz, alkalmam másutt kifejtésem. A nagyközönség szempontjából a kiadás eléggé megfelel a célnak: megkapja az író minden művét korszerű átirásban. De éppen az általános cél szükségessé tette volna a költő életrajzát és művészetének rövid, velős méltatását is. A közönség sokkal távolabb áll Csokonaitól és korától, semhogy ilyen kalauz nélkül igazán megérthesse, s ami fő: élvezhesse. Ép így hiányzik, a kiadásnak akár elejéről, akár végéről, a művek áttekinthető mutatója; még szakembernek is nehézkes ésszenben tartani, hogy miket keressen az I. 2., II. 2., III. kötet végéhez csatolt jegyzékben.

Az irodalom ínyencei ritkán jutnak ilyen finom csemegéhez, mint ez a teljes Csokonai; a könyvbarát is szívesen teszi e pompás köteteket drágaságainak gyűjteményébe. Az igazi olvasóközönség azonban, a művelt magyar középosztály s főleg a fogékony tanuló ifjúság sóvárogva nézi a könyvesbolt tükörlakán át a hozzáférhetetlen kincseket, melyeket a szegény poéta voltaképpen neki szánt.

Tolnai Vilmos.

Surányi Miklós: *A gyujtogató.* (Budapest, 1922. Singer és Wolfner kiadása.) Surányi Miklós fiatalabb elbeszélőink közül egyike az igazi értékeknek. Regényei imponáló művelődéstörténeti ismeretanyagról tesznek tanuságot, kitünő miljörajzot nyújtanak, galériájukban érdekesen meglátott emberi arcképek sorakoznak szemünk előtt, nyelvük pedig finom, hajlékony és pompázó, anélkül, hogy erőszakolttá válnék. Egyetlen hiányuk talán, hogy meséjüknek és karakterábrázolásuknak gyakran éppen leglényegesebb vonásait mossák halványra s valami

hirtelen, meglepetésszerű fordulattal szelik csonkává az elbeszélés végét.

E legújabb kis munkája is sokat mutat az író legjellemzőbb kvalitásaiból és megoldásában ez is feltűnő a sokott gyöngéjét. E hosszabb novella meséje alig egy-két évtizedre nyúlik vissza a múltba, de az előtűnt járt század utolsó évtizedeinek művészi törekvéseit, eszme- és kedélymozgását nem kevesebb ügyességgel ábrázolja, mint régebbi korban játszódo regényei. Mondani- valója szintén igen érdekes. — A mese középpontjában egy böles és askéta, erősen intellektuális életet élő falusi pap áll. A kis csendes falu parasztjaira és egy-két intelligens családjára sikerül Gundy Miklósnak a maga szelíd, ájtatos lelkének bélyegét nyomnia. Zavartalan, béke-tűrő, istenfélő világ ez. Egyszer azonban eszébe jut a papnak a plébánia öreg templomát Isten dicsőségére restauráltatni. A szentegyház díszítésére egész kis művész-kolónia vetődik ide: festő, szobrász, aranyozó, orgona-építő, műasztalos. Ez a bohém társaság azután magával hozza a művészet egész lázongó és nyugtalan forrongását, s az ő hatásuk alatt a falu megszűnik a régi, csendes világ lenni: ágaskodó szenvedélyek, medréből kicsapó érzékiség, egymást tépő visszavonás háborgó vize lesz ez az egész kis társadalom... A pap mélyseges lelkiismeretfurdalást okoz magának és önmagát *gyujtogatónak* nevezi, — éppen akkor, amikor egy valóban pirománikus parasztember egymásután dob csóvát a falu épületeibe. Évek múlva azonban a már előrege-dett pap megbocsát magának, isteni derű tér bűnbánó lelkébe és örömmel nézi az ékebb, pompásabb templomot...

A mesének e rövid elmondásával nehéz benyomást közölni a kis elbeszélés szépségeiről. Nehéz a Surányitól meglátott és kitünően ábrázolt bohém típusokról, a kis falu egy-egy jellemzőbb alakjáról beszámolni. Nehéz fogalmat adni arról az élettől duzzadó, valószerű miljöről, amelybe azonban néha szinte démonikusan bele-belevillan a fantasztikum fénye. S végül nehéz ezt a könnyedén lejtő, gazdag és mégis művészi mérsékletű prózát jellemezni.

Sokkal könnyebb az elbeszélés főfogyatkozását megjelölni. Az író mondanivalója nem válik ki plasz-

tikus határozottsággal. Vajjon azt akarja-e mondani, hogy a művészet ellensége az erkölcsi tökéletességnek? Aligha! Hiszen ez a nagyon is élesen beállított ellentét a munka végén valami kibékítő harmóniában oldódik fel. Csak az a baj, hogy ez a megoldás alig pár mondattal van elintézve, egy-két halvány ecsetvonással odacsapva, és az egész munkának a művészet destruáló hatását hangsúlyozásával szemben elégtelen kifejezésű. Mintha az írónak e kibékítő ellennehezéke sehogyszem tudná a munka legnagyobb részének mondanivalóját a szándékolt harmóniába egyensúlyozni. Elvégre hiszen értjük, hogy mit akart a szerző mondani, de mintha az elrendezés, a hangsúly ökonómiájával nem rendelkeznek eléggé. Különös, hogy a részletekben ennyire tudatosnak látszó művész a teljességben ilyen rapszódikusan elnagyolt.

A munkának azonban a végső — hogy úgy mondjuk — artisztikus szárnyszegettsége mégsem tudja az olvasót hálátlaná tenni azokkal a finom szépségekkel szemben, amelyek az egész mű olvasása közben gyönyörködtették.

Galamb Sándor.

A szerzetesség története. A Szent István Társulat a „Szent István Könyvek” kiadásával a múlt és jelen egyetemes érdekű problémáinak, melyek hazánk társadalmi életét irányították és a jelennek is mozgató erői, katolikus világnézeti alapon a tudomány mai állásának megfelelő feldolgozására és ismertetésére vállalkozott. E célt szolgálja Balanyi Györgynek az említett sorozatban megjelent munkája is: A szerzetesség története, amely a kijelölt célhoz és a rendelkezésre álló szűk keretekhez képest elég szerencsésen oldja meg feladatát. Vázolva a szerzetesség kezdeteit, rámutat a keleti népeknél is jelentkező hasonló irányú törekvésekre. De nem ezből, hanem az akkori társadalmi viszonyokból s főleg az új krisztusi hit tanításából eredeztetni a szerzetességet, mely inspirációt az egyiptomi remetességből merít évszázadokon át. Az intézményes szerzetesség nyugaton, a római szellem befolyása alatt jött létre. A tökéletesedés vágyától vezetve, egyének lemondanak vagyónukról, családról és akaratról, hogy Istennek tetsző életet éljenek. Szegénység, szüzesség és engedelmesség: a szerzetesség jellegzetes is-

mertetőjelei. Míg a szemlélődő életre fogékonyabb keletiek nagyobb súlyt helyeznek az önsanyargatásra, a nyugati, az európai szerzetesség idők folyamán a népneveléssel kapcsolja össze a kontemplatív életet, s így a külvilággal való érintkezést megtalálván, maradandóvá lesz. A kor szelleme hozza létre a Szent Benedek-rendet, a hitetlenek elleni harcok közt születnek meg a lovagrendek, a városi élet kialakulása pedig a kolduló rendeket hívja életre. A szerzetesi eszményt számtalan rend igyekszik megvalósítani. A fejlődés folyamán természetesen néha bajok is jelentkeznek, de az egyház mindig azok kiküszöbölésén fáradozik. Luther és Kálvin reformátóri működése is tisztító hatással van a katolikus egyházi életre. Régi szerzetesrendek, melyek már nem felelnek meg hivatásuknak, eltűnnek a porondról és helyükbe az újkor szerzetesei, a „szabályozott” papok lépnek, kik közül nagyobb elterjedtségre a jezsuiták és piaristák örvendenek. A 18. század végén egész Európán áthömpölygő hitelenség sem tudja végleg megsemmisíteni a szerzetesi intézményt, mely a 19. században éli renaissance-át, fényes bizonyosságául annak, hogy maga a szerzetesség még nem túlhaladott intézmény. Újabbán azonban valamennyi rend a kulturális téren való működésre rendezkedik be, részint az oktatás, részint a betegápolás, részint a hitelezés terén szolgálván az egyetemes kultúra előmozdítását.

Balanyi munkája igazolni látszik azt a felfogást, hogy a szerzetesség nem közvetlenül az egyház céljainak előmozdítása végett jött létre, azonban szervezetével fejlődésének további folyamán mégis önkéntelenül az egyház egyik pillérévé vált. Ami a munka beosztását illeti, a szerző nem időrendben, hanem típusok szerint ismerteti az egyes rendeket, s a típusokon belül csak a férfi-rendekkel foglalkozik. Balanyinak az egész munka folyamán sikerült összeegyeztetnie a tudomány követelményeit a népszerű előadás előnyeivel s így laikusok is élvezettel olvashatják.

Lukcsics Pál.

Voinovich Géza: Madách Imre és az Ember tragédiája. (Franklin.) Változatlan újra-nyomatása az 1916-ban megjelent tanulmánynak, melyet akkor a bíráló nagy tetszéssel